

УДК: 340.137:336.743(497.11:4-672EU)
Biblid 1451-3188, 15 (2016)
Год XV, бр. 56-57, стр. 247-265
Изворни научни рад

др Јелена ШУПУТ¹

УСАГЛАШЕНОСТ ЗАКОНОДАВСТВА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ СА ПРАВОМ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ У ОБЛАСТИ ЗАШТИТЕ ЕВРА И ДРУГИХ ВАЛУТА ОД КРИВОТВОРЕЊА

ABSTRACT

In admission to the membership of the European Union, The Republic of Serbia is obliged to align their national legislation with its *acquis*. According to the European Commission report on Serbia's progress for 2015, our country has not ratified the Geneva Convention of 20 April 1929 for the Suppression of counterfeiting Currency and its Protocol. That Convention is amended and its application is facilitated by the adoption of Directive 2014/62/EU of the European Parliament and of the Council of 15 May 2014 on the protection of the euro and other currencies against counterfeiting by criminal law and replacing Council Framework Decision 2000/383/JHA. Above-mentioned Directive contains provisions that define criminal offenses related to counterfeiting of the euro, provided the liability of legal persons for these offenses, criminal sanction extends to natural and legal persons, the jurisdiction of courts and the special investigative tools in a criminal proceeding. Therefore, the subject of analysis in this paper will be the compliance of the provisions of the Criminal Code, Criminal Procedure Code and the Law on liability of legal persons for criminal acts with the Directive on the protection of the euro and other currencies against counterfeiting by criminal law. The author of paper will try to give suggestions for the improvement of national legislation in the area of criminal protection of the euro and other currencies from counterfeit.

Key words: criminal law, counterfeit, protection, euro, national legislation.

---

¹ Институт за упоредно право, Београд, е-маил: suputjelena@yahoo.com.

1) УВОД

Према одредбама Споразума о функционисању Европске уније, наведена заједница треба да обезбеди висок ниво безбедности кроз мере превенције и борбе против криминалитета, а уколико је то неопходно и путем уједначавања кривичних законодавстава земаља чланица, уз уважавање особености њихових правних система.² Ради постизања наведеног циља на нивоу Европске уније донет је велики број директива којима су дефинисана како кривична дела, тако и санкције за тежа кривична дела која имају прекограничну димензију.³ У складу са Споразумом о функционисању Европске уније таквим делом се сматра и кривично дело кривотворења новца и других средстава плаћања.⁴ На нивоу Европске уније у току 2014. године усвојена је Директива о кривичноправној заштити евра и друге валуте од кривотворења.⁵ Наведена Директива допуњава и олакшава примену Женевске конвенције о сузбијању прављења лажног новца из 1929. године.⁶ Према Споразуму о функционисању Европске уније одредбе директива нису правно обавезујуће, оне обавезују државе чланице у погледу исхода који треба постићи и пружају дискреционо право националним властима у погледу њихове реализације.⁷ Међутим, наша земља је ипак у обавези да своје национално законодавство усагласи са одредбама Директиве, имајући у виду да је неопходно да у наредном периоду ратификује Женевску конвенцију о сузбијању прављења лажног новца. У

---

² Наведена одредба прописана је чланом 67. тачка 3. Уговора о функционисању Европске уније. *Consolidated versions of the Treaty on European Union of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union*, www.eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TNT/?uri=celex%3A12012E%2FTXT 15.06.2016.

³ Члан 83. тачка 1. став 1. Уговора о функционисању Европске уније.

⁴ Чланом 83. тачка 1. став 2. Уговора о функционисању Европске уније прописано је да су Европски Парламент и Савет у обавези да путем директива осим за кривично дело кривотворења новца и других средстава плаћања, успоставе и дефиницију и санкције за следећа кривична дела: тероризам, трговину људима, сексуалну експлоатацију жена и деце, трговину дрогом, трговину оружјем, компјутерски и организовани криминал.

⁵ *Directive 2014/62/EU of the European Parliament and of the Council of 15 May 2014 on the protection of the euro and other currencies against counterfeiting by criminal law and replacing Council Framework Decision 2000/383/JHA*, www.eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A320140062 15.06.2016.

⁶ *Convention of 20 April 1929 for the Suppression of Counterfeiting Currency and its Protocol, League of Nations Treaty Series 1931, No. 2623.*

⁷ Начин примене директива Европске уније уређен је чланом 226. став 3. Споразума о функционисању Европске уније. Наведено према Дејан Поповић, Гордана Илић Попов, „Екстерна димензија секундарног права Европске уније о директним порезима“, *Анали правног факултета Универзитета у Београду*, бр. 1/2012, Београд, 2012, стр. 36.

Извештају Европске комисије о напретку Републике Србије за 2015. године констатовано је да наша земља још увек није ускладила начин утврђивања веродостојности кованица евра и поступање са кованицама неподобним за оптицај.⁸ Осим тога у Извештају се наводи да је неопходно да Република Србија ратификује Женевску конвенцију из 1929. године о сузбијању прављења лажног новца, као и да спроведе њене релевантне делове.⁹ Према одредбама Конвенције свака земља требало би да казни прављење лажног новца или преправљање правих новчаница, без обзира на средства којима је то извршено, као и коришћење новца за који се зна да је лажан, стављање таквог новца у оптицај, пријем или коришћење фалсификоване новчанице за коју је очигледно и за коју зна да је кривотворена. Осим тога, земље би требале да казне за покушај вршења или учествовање у било којој претходно наведеној активности. Као радњу извршења требало би прописати и прављење, примање или коришћење инструмената или других средстава посебно направљених за кривотворење или преправљање новчаница.¹⁰ Конвенција садржи и веома значајну одредбу којом је прописано начело недискриминације домаће валуте у односу на страну, па ће се кривична санкција прописана националним законодавством применити како у ситуацији када је у питању кривично дело које је извршено према домаћој, тако и када је у питању кривично дело које извршено према страном валути. Наведена одредба се мора примењивати без могућности позивања на постојање реципроцитета.¹¹ Осим одредби које се тичу обавезе прописивања одређених кривичних дела, одредби које се тичу кажњавања за покушај кривичног дела, као и учешћа у његовом извршењу на било који начин, надлежности националних законодавстава, екстрадиције извршилаца, сарадње надлежних органа земаља потписница, Конвенцијом је прописана и обавеза одузимања фалсификованог новца, као и инструмената или других прописивања којима је извршено кривично дело кривотворења или који су били намењени извршењу дела. Поред тога, њом је прописана и обавеза

---

⁸ Извештај Европске комисије о напретку Србије у процесу Европских интеграција за 2015. годину, а који прати Саопштење упућено Европском парламенту Савету, Европском економском и социјалном комитету и Комитету региона од 10.11.2015. године на српском језику налази се на веб-страници: www.seio.gov.rs/upload/documents/eu_dokumenta/godisnji_izvestaji_ek_onapretku/godisnji_izvestaj_15final.pdf 15.06.2016.

⁹ Једна од земаља потписница Конвенције о сузбијању прављења лажног новца, донете под покровитељством Лиге народа 1929. године, била је и Краљевина Срба, Хрвата и Словенаца. Међутим, 1992. године наша земља је изгубила статус чланице наведене Конвенције, а иако је Република Југославија поново постала чланица Организације Уједињених Нација, наша земља није ратификовала наведену Конвенцију, те је стога неопходна њена поновна ратификација.

¹⁰ Члан 3. Конвенције о сузбијању прављења лажног новца.

¹¹ Члан 5. Конвенције о сузбијању прављења лажног новца.

предаје фалсификованог новца на Владе или банке земље чија је валута у питању, изузев уклско је новчанице неопходно користити као доказ у кривичном поступку.¹² Конвенција о сузбијању прављења лажног новца донета је на међународном нивоу, под покровитељством Лиге народа. Имајући у виду значај њених одредби, оне се и даље примењују и допуњене су и разрађене неким од докумената Европске уније. Првобитно је то била Оквирна одлука о побољшању заштите прописивањем кривичних санкција и осталих санкција за кривично дело фалсификовање новца, а у вези са увођењем евра, а затим и Директива о кривичноправној заштити евра и друге валуте од кривотворења.¹³ Имајући у виду да је Директива донета у циљу унапређена одредби Женевске конвенције, у раду ће се разматрати усклађеност националних кривичноправних одредби са Директивом о кривичноправној заштити евра и друге валуте од кривотворења.

2) МЕРЕ ЕУ

Евро је јединствена валута за коју се определила Европска монетарна унија.¹⁴ Иако је уведен 1. јануара 1999. године, усвајањем Уредбе Савета број 974/98 о увођењу евра, он је тек пуштањем у оптицај новачница 1. јануара 2002. године постао готовинско средство плаћања заједно са појединачним националним валутама, да би већ средином 2002. године у потпуности заменио националне валуте.¹⁵ Међутим, већ током самих припрема за увођење евра, надлежни европски органи утврдили су постојање недозвољених активности у вези са производњом и пуштањем у оптицај новчаница и кованица валуте евро, нарочито у тадашњим земљама централне и источне Европе, као и Балкана. Државе чланице биле су јединствене у ставу да је санкционисање оваквог понашања најважнији корак у обезбеђивању одговарајуће заштите валуте евро и да се сврха доношења одговарајућих прописа огледа у очувању њеног кредибилитета.¹⁶ Уредбом Савета број 974/98

---

¹² Члан 11. Конвенције о сузбијању прављења лажног новца.

¹³ Оквирна одлука донета је како би се обезбедило уједначавање кривичноправне заштите евра у свим земљама чланицама Европске уније. *Council Framework Decision 2000/303/JHA of 29 May 2000 on increasing protection by criminal penalties and other sanctions against counterfeiting in connection with the introduction of the euro*, www.eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=URISERV%3A133090, 15.06.2016.

¹⁴ Мина Зиројевић, Сања Јелисавец, „Европска монетарна унија и евро“, www.doiserbia.nb.rs/img/doi/0025-8555/2002/0025-85550201005Z.pdf, 15.06.2016. стр. 99.

¹⁵ Александра Чавошки, Кривична заштита новчанице Европске уније у: *Европско законодавство*, број 12/2005, Београд, Институт за међународну политику и привреду и Правосудни центар за обуку и стручно усавршавање стр. 15.

¹⁶ Ibid.

предвиђена је обавеза за све земље чланице чија је валута евро да пропишу адекватне санкције против кривотворења и фалсификовања новчаница и кованица евра.¹⁷ Осим Уредбе у тој области је од значаја и Одлука Савета број 887 из 2001. године о заштити евра од кривотворења.¹⁸ Наведеном Одлуком предвиђене су мере експертске анализе од стране националног тела овлашћеног за анализу новчаница и кованог новца у складу са Регулацивом број 1388/2001. године, а која је измењена Уредбом број 44/2009.¹⁹ У Уредби Савета из 2001. године говори се о потреби сарадње националног тела за анализу веродостојности новчаница и кованица евра, али и о сарадњи тог тела и Еуропола у складу са Еуропол Конвенцијом, као и о сарадњи правосудних органа и Еуропола. Од значаја за заштиту евра од кривотворења јесте и Уредба 1339/2001 о заштити евра од фалсификовања у земљама ван еврозоне и Уредба о изменама и допунама наведене Уредбе број 45/2009.²⁰ Одредбе Директиве о кривичноправној заштити евра и друге валуте од кривотворења од значаја су за све земље чланице Европске уније, без обзира што неке од њих нису прихватиле евро као своју званичну валуту.²¹

3) СВРХА

Новац је општи еквивалент који има велику улогу у привреди и друштву. Фалсификовањем се обезвређује прави новац и губи поверење у његову

---

¹⁷ Чланом 12. Уредбе о увођењу евра прописана је и обавеза земаља чија је званична валута евро да својим националним прописима предвиде мере против кривотворења. Њом су у члану 1. и набројане земље које су прихватиле да њихова национална валута буде евро: Белгија, Немачка, Шпанија, Француска, Ирска, Италија, Луксембург, Холандија, Аустрија, Португал и Финска. Текст Уредбе на енглеском језику налази се на веб-страници: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:31998R0974&qid=1427475312544&from=EN>, 14.03.2016.

¹⁸ *Council Decision of 6 December 2001 on the protection of the euro against counterfeiting 2001/887.*

¹⁹ *Regulation 1338/2001 protecting the euro from counterfeiting in the euro area and Amending Regulation 44/2009.*

²⁰ *Regulation 1339/2001 protecting the euro from counterfeiting outside the euro area and Amending Regulation 45/2009.*

²¹ Према годишњим извештајима Европске централне банке, фалсификовање евра се врши како на територији земаља у оквиру еврозоне, тако и на територији земаља ван еврозоне. Према подацима за прву половину 2015. године, највећи број случајева фалсификовања евра 97,9% извршен је на територији земаља чија је званична валута евро, 1,6% на територији земаља чланица ван еврозоне, док је 0,5% случајева у односу на укупан забележен број фалсификовања евра у посматраном периоду извршено на територији земаља које нису чланице Европске уније. Наведени подаци се налазе на веб-страници: <https://www.ecb.europa.eu/press/pr/date/2015/html/pr150717.en.html> 15.06.2016.

исправност.²² Директивом о кривичноправној заштити евра и друге валуте од кривотворења предвиђају се кривичноправне мере којима се евро штити од кривотворења како у оквиру земаља чланица еврозоне, тако и ван ње. Циљ њеног доношења јесте допуна и олакшавање примене Женевске конвенције од стране земаља чланица. Директивом су дефинисана кривична дела и санкције са којима је неопходно ускладити одредбе националних прописа у циљу заштите евра од фалсификовања. Њеним доношењем стављена је ван снаге Оквирна одлука о побољшању заштите прописивањем кривичних санкција и осталих санкција за кривично дело фалсификовање новца. У односу на наведену Одлуку, Директивом је уведена новина, а која се огледа у примени специјалних мера које се користе у истрази за кривична дела организованог криминала. Примена тих мера, као што је тајни надзор прописана је код тежих облика кривичног дела фалсификовања новца. Директивом је прописана дефиниција валуте, детаљније је предвиђена радња извршења кривичних дела кривотворења новца, обавеза прописивања кривичне одговорности за лица која подстрекавају, помажу или покушавају извршење тих дела, одговорност не само физичких, већ и правних лица, као и санкције које се могу применити према тим лицима, примена универзалног принципа и екстрадиција извршилаца кривичних дела. У Републици Србији су кривична дела фалсификовања новца и набављање средстава за извршење те радње прописана Кривичним закоником, Примена посебних средстава истраге Закоником о кривичном поступку, а одговорност правних лица за кривична дела Законом о одговорности правних лица за кривична дела.²³ Иако Република Србија није ратификовала Женевску конвенцију из 1929. године, предмет анализе у раду биће усаглашеност наведених националних прописа са Директивом о кривичноправној заштити евра и друге валуте од кривотворења из 2014. године.

4) САДРЖАЈ

Под кривичноправном заштитом евра и других валута од кривотворења подразумева се прописивање националним законодавством ефективних, адекватних и одвраћајућих санкција за физичка и правна лица. Циљ доношења Директиве из 2014. године јесте усаглашавање одредби националних

---

²² Љубиша Јовановић, Војислав Ђурђић, Драган Јовашевић, Кривично право-посебни део, *Службени гласник*, Београд, 2004. стр. 257.

²³ „Кривични законик“ *Службени гласник РС*, број 85/2005, 88/2005-испр., 107/2005-испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013 и 108/2014, „Законик о кривичном поступку“ *Службени гласник РС*, број 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013 и 55/2014, „Закон о одговорности правних лица за кривична дела“ *Службени гласник РС*, број 97/2008.

законодавста са Женевском конвенцијом. Директивом су дефинисана кривична дела у вези са кривотворењем новчаница. Осим тога, њом је предвиђена и обавеза санкционисања припремних радњи, покушаја и помагања у извршењу кривичних дела. Припремне радње које се огледају у производњи средстава и компоненти за кривотворење требало би да буду прописане као посебно кривично дело.²⁴ Према Директиви национална законодавства требало би да предвиде санкције за правна лица (овлашћене штампаче) који користе недозвољене материјале или средства за бојење за производњу новчаница и кованица. Осим тога, национална законодавства требало би да пропишу санкције и када се новац или кованице производе изнад дозвољене квоте штампаног или кованог новца коју је прописала Европска централна банка. При томе, такав новац не мора да буде у оптицају. Довољно је да је он припремљен ради стављања у оптицај.²⁵

Кривична дела и санкције

Директивом о кривичноправној заштити евра и друге валуте од кривотворења предвиђен је минимум заједничких правила који се тиче дефиниције кривичних дела и санкција за фалсификовање евра и осталих валута. Она такође садржи и одредбе којима се унапређује превенција кривотворења и унапређење истраге, као и боља сарадња у области сузбијања кривотворења евра. Земље чланице Европске уније, требало би да обезбеде неопходне мере за кажњавање извршиоца кривичног дела који је неку од следећих радњи предузео са умишљајем: 1) незаконито произвео или изменио валуту без обзира на начин извршења; 2) незаконито користио кривотворени новац; 3) увезао, извезао извршио транспорт, примио или држао кривотворену валуту у циљу њеног коришћења, а уколико је знао да се ради о кривотвореној валути. Осим тога, Директивом је предвиђено и да би земље чланице требало да пропишу кривичне санкције за незаконито прављење, примање, коришћење или поседовање инструмената, производа, компјутерских програма и података, као и других средстава која су посебно прилагођена за фалсификовање или измену валуте или безбедносних средстава, као што су: холограми, водени жигови или друге компоненте, а чији је циљ заштита валуте од фалсификовања. Директивом је такође, као и Женевском конвенцијом, предвиђено да је националним законодавством неопходно предвидети санкције и за лице које подстиче, помаже у извршењу или покуша извршење неког од претходно

²⁴ Понашања која је неопходно прописати националним законодавствима као кривична дела, предвиђена су чланом 3, обавеза санкционисања припремних радњи, помагања и покушаја кривичних дела која се састоје у фалсификовању новца предвиђена је чланом 4. Директиве о кривичноправној заштити евра и друге валуте од кривотворења.

²⁵ Члан 4. тачка 2. и 3. Директиве.

описаних кривичних дела. Поред наведеног, истим актом предложене су и минималне и максималне санкције које би националним законодавством требало прописати за понашања која се могу сврстати у кривотворење евра.²⁶ Када је у питању национално законодавство, Кривичним закоником Републике Србије у групи кривичних дела против привреде прописана су два дела, којима се штити новац од кривотворења. То су кривично дело фалсификовање новца и кривично дело прибављање, набављање и давање другом средстава за фалсификовање.²⁷ Кривично дело фалсификовање новца постоји уколико неко лице направи (кривотвори) лажан новац у намери да га стави у оптицај као прави или уколико у истој намери преиначи прави новац. За извршиоца дела прописана је казна затвора од две до дванаест година и новчана казна. Осим основног, прописан је и посебан облик који постоји уколико неко лице прибавља лажан новац у намери да га стави у оптицај као прави или уколико лажни новац стави у оптицај. За извршиоца тог облика дела прописана је казна затвора од једне до десет година и новчана казна. Истим чланом је прописан и тежи облик који постоји уколико је предузимањем радње извршења основног и посебног дела направљен, преиначен, стављен у промет или прибављен лажни новац у износу који прелази милион и петсто хиљада динара, односно одговарајући износ у страном новцу. За то дело прописана је казна затвора од пет до петнаест година и новчана казна. Поред основног, посебног и тежег облика, прописан је и лакши облик кривичног дела. Он постоји уколико неко лице прими лажан новац као прави, па сазнавши да је лажан, исти стави у оптицај или уколико зна да је начињен лажан новац или да је лажан новац стављен у оптицај, па то не пријави. За извршиоца дела је прописана новчана казна или казна затвора до три године. Законом је прописано и обавезно изрицање мере безбедности одузимања предмета, тако да ће се лажан новац одузети. Имајући у виду наведено, чини се да је Кривични законик у погледу кривичног дела фалсификовања новца у потпуности усклађен са Директивом, а самим тим и Женевском конвенцијом. Осим тога, прихваћена је недискриминаторска клаузула, имајући у виду да се под новцем у складу са чланом 112. тачка 23. Кривичног законика сматра метални или папирни новац или новац израђен од неког другог материјала који је на основу закона у оптицају у Србији или у другој држави. То значи да је прописивањем кривичног дела фалсификовање новца прописана и санкција за лице које предузме радњу извршења наведеног дела према валути Европске уније. Осим кривичног дела фалсификовање новца, Кривичним закоником Србије прописано је и кривично дело прављење, набављање и давање другом средстава за фалсификовање. То

---

²⁶ Санкције за физичка лица су прописане чланом 5. Директиве.

²⁷ Кривично дело фалсификовање новца прописано је чланом 223, а кривично дело прављење, набављање и давање другом средстава за фалсификовање чланом 227. Кривичног законика Републике Србије.

дело постоји уколико неко лице прави, набавља, продаје или даје другом на употребу средства за прављење лажног новца или лажних хартија од вредности. За извршиоца дела је прописана казна затвора од шест месеци до пет година и новчана казна. Осим основног облика, законом је предвиђен и посебан облик који постоји уколико неко лице прави, набавља, продаје или даје другом на употребу средства за прављење лажних платних картица или лажних знакова за вредност. За извршиоца је прописана новчана казна или казна затвора до три године. Имајући у виду законски опис радње кривичног дела, као и прописивање обавезног изрицања мере безбедности одузимања предмета извршења кривичног дела, може се закључити да је Кривични законик Србије у потпуности усаглашен са дефиницијом кривичног дела из члана 3. Директиве о кривичноправној заштити евра и друге валуте од кривотворења. Директивом је прописано да су земље чланице у обавези да као кривична дела предвиде понашања која се састоје у прављењу, пријему, коришћењу или поседовању средстава, компоненти или компјутерских програма који су намењени за кривотворење или преиначење новца или безбедносних ознака, као што су холограми, водени знакови или друге компоненте које су посебно намењене да спрече кривотворење новца. Осим тога, прописана је и обавеза предвиђања затворске казне за та дела. Исту казну требало би прописати и када је новац, било папирни или ковани, произведен коришћењем легалних средстава или материјала, али су повређени други услови који су прописани од стране надлежних органа као што је правазилажење квоте новца који се ставља у оптицај у складу са правилима одређеним од стране Европске централне банке. Да би се санкционисало такво понашање није неопходно да је заиста и дошло до стављања у оптицај таквог новца, већ је довољно постојање чињенице да је он био произведен ради стављања у оптицај. Имајући у виду да Кривичним закоником Републике Србије нису предвиђене санкције за таква понашања, може се рећи да је национално законодавство делимично усаглашено са одредбом члана 3. Директиве о кривичноправној заштити евра и друге валуте од кривотворења. Када су у питању извршење кривичног дела прављења лажног новца или преправљања ознака на правом новцу, као и стављање у употребу новца који још није издат (стављен у оптицај), али је извршено у намери стављања у оптицај, земље чланице би требало да предвиде максималну казну затвора од најмање осам година. У том делу је национално законодавство у потпуности усаглашено са одредбама члана 5. Директиве, имајући у виду да је Кривичним закоником за основни облик кривичног дела фалсификовање новца прописана казна од две до дванаест година као и новчана казна. Директивом је предвиђено да би земље чланице требало да пропишу казну затвора од најмање пет година и за извршиоца кривичног дела који користи кривотворени новац, увози, извози, транспортује или прима кривотворени новац с намером да исти стави у оптицај, а уколико зна да се ради о кривотвореном новцу. Иста санкција ће се применити без обзира што новац

још увек није у оптицају, уколико се ради о новцу који је направљен ради стављања у оптицај.²⁸ У погледу кажњавања за предузимање наведених радњи, национално законодавство је делимично усаглашено са одредбама Директиве. Наиме, посебан облик кривичног дела фалсификовање новца састоји се у прибављању лажног новца у намери да се стави у оптицај као прави или у стављању лажног новца у оптицај. Имајући у виду да је за извршиоца тог облика дела прописана казна затвора од једне до десет година и новчана казна, а да је у Директиви садржана препорука да се за такво понашање пропише националним законодавством пропише казна затвора од најмање пет година може се рећи да је Кривични законик у том делу усклађен са наведеном одредбом Директиве. Међутим, националним законодавством је прописан и лакши облик кривичног дела фалсификовање новца за који је прописана новчана казна или казна затвора до три године. С обзиром да се радња извршења тог дела састоји у примању лажног новца као правог, као и његовом стављању у оптицај иако постоји сазнање да се ради о лажном новцу или непријављивању да је лажан новац стављен у оптицај, може се закључити да је у том делу неопходно ускладити национално законодавство са препоруком из Директиве. Стога је и за наведени облик дела фалсификовање новца неопходно предвидети казну од најмање пет година затвора.

Кажњавање за покушај, подстрекавање и помагање у извршењу кривичног дела

Директива предвиђа да би земље чланице требало националним прописима да уреде кажњавање за покушај, подстрекавање и помагање у извршењу кривичних дела кривотворења евра и друге валуте. Кривичним закоником Републике Србије, то није прописано за свако кривично дело понаособ, већ је садржано у одредбама општег дела. Тако ће за покушај одговорати лице које са умишљајем започне извршење кривичног дела, али га не доврши, и то само уколико је у питању кривично дело за које се према закону може изрећи казна затвора од пет година или тежа казна, док ће за покушај другог кривичног дела бити одговорно само када закон изричито прописује кажњавање и за покушај.²⁹ Имајући у виду да се за основни облик кривичног дела фалсификовање новца може изрећи казна затвора од две до дванаест година и новчана казна може се рећи да је у том делу Кривични законик усклађен са Директивом о кривичноправној заштити евра и друге валуте од кривотворења. Међутим, за основни облик кривичног дела прављење, набављање и давање другом средстава за фалсификовање

---

²⁸ Члан 5. Директиве.

²⁹ Члан 30. Кривичног законика.

прописана је казна затвора од шест месеци до пет година и новчана казна, а што онемогућава примену опште одредбе којом је прописано кажњавање за покушај кривичног дела. Стога би у том делу требало усагласити национално законодавство са Директивом. Кажњавање подстрекача и помагача је такође прописано у оквиру општих одредби Кривичног законика. За подстрекача је прописано да ће се казнити истом казном као и извршилац кривичног дела уколико са умишљајем подстакне другог да изврши кривично дело. Осим тога, прописано је да ће бити одговорно и лице које другог са умишљајем подстрекава на извршење кривичног дела чији је покушај кажњив по закону, а дело не буде ни покушано. То лице ће се казнити као за покушај кривичног дела. Иако је подстрекавање прописано у оквиру општег дела Кривичног законика, може се рећи да је национално законодавство у погледу кажњавања подстрекача за кривична дела кривотворења новца усаглашено са Директивом.³⁰ Национално законодавство је усаглашено са Директивом и у погледу санкционисања помагача у извршењу кривичних дела кривотворења новца. Санкционисање лица која помажу приликом извршења тих дела такође је прописано општим одредбама Кривичног законика.³¹

Одговорност правних лица

Директивом је предвиђена одговорност правних лица уколико кривично дело кривотворења евра или друге валуте у његову корист изврши индивидуални или колективни орган руковођења: 1) који је овлашћени представник правног лица; 2) који доноси одлуке у име правног лица или, 3) који врши контролу у правном лицу.³² Земље чланице својим националним законодавством треба да предвиде да ће правна лица бити одговорна и у случају изостанка надзора или контроле од стране овлашћеног лица, а такво понашање створи могућност за извршење кривичног дела које доноси корист правном лицу, а радњу извршења је предузело овлашћено физичко лице. Међутим, одговорност правног лица не би требало да искључи одговорност физичких лица која су извршиоци и саизвршиоци. Према Закону о

³⁰ Члан 34. Кривичног законика Републике Србије.

³¹ Чланом 35. Кривичног законика прописано је да ће лице које са умишљајем помогне у извршењу кривичног дела бити кажњено казном прописаном за то дело или блажом казном. Истим чланом је дефинисано да се под помагањем сматра нарочито давање савета или упутстава како да се изврши кривично дело, стављање учиниоцу на располагање средстава за извршење кривичног дела, стварање услова или отклањање препрека за извршење кривичног дела, као и унапред обећано прикривање кривичног дела, учиниоца, средстава којима је кривично дело извршено, трагова кривичног дела или предмета прибављених кривичним делом.

³² Члан 6. Директиве.

одговорности правног лица за кривична дела Републике Србије, правно лице може да одговара за кривична дела која су прописана у оквиру посебног дела Кривичног законика и других закона, ако су испуњени услови за одговорност правних лица.³³ Националним законодавством предвиђено је да је правно лице одговорно за кривично дело које у оквиру својих послова, односно овлашћења учини одговорно лице у намери да за правно лице оствари корист. Осим тога, одговорност правног лица ће постојати и уколико је због непостојања надзора или контроле од стране одговорног лица омогућено извршење кривичног дела у корист правног лица од стране физичког лица које делује под надзором и контролом одговорног лица. Законом о одговорности правног лица прописано је да се под одговорним лицем сматра физичко лице коме је правно или фактички поверен одређени круг послова у правном лицу, као и лице које је овлашћено, односно за које се може сматрати да је овлашћено да поступа у име правног лица.³⁴ Имајући у виду наведено, може се закључити да је национално законодавство у потпуности усаглашено са одредбом Директиве којом се дефинише одговорност правног лица за кривична дела фалсификовања новца.

Санкције за правна лица

Према одредбама Директиве о кривичноправној заштити евра и друге валуте од кривотворења, земље чланице требало би да обезбеде ефективне и адекватне санкције за правна лица извршиоце кривичних дела. Као санкције које би националним законодавством требало предвидети Директива прописује: 1) изузимање из права на субвенцију или државну помоћ; 2) привремена или трајна забрана бављења комерцијалним активностима; 3) судска ликвидација; 4) привремено или трајно затварање објекта (дела фирме) који је био коришћен за извршење кривичног дела.³⁵ Законом о одговорности правних лица за кривична дела прописане су следеће кривичне санкције: 1) казна; 2) условна осуда; 3) мере безбедности.³⁶ Према Закону правном лицу се могу изрећи следеће казне: 1) новчана казна и, 2) престанак правног лица.³⁷ Наведене казне могу се изрећи само као главне казне. Престанак правног лица је најтежа санкција која се изриче правном лицу и она се може изрећи уколико је делатност правног лица у целини или у знатној мери била усмерена на вршење кривичних дела. Након правоснажности пресуде којом је изречена

---

³³ Члан 2. Закона о одговорности правних лица за кривична дела.

³⁴ Чланом 5. став 1, тачка 2) Закона о одговорности правних лица за кривична дела дефинисан је појам одговорног лица.

³⁵ Члан 7. Директиве.

³⁶ Члан 12. Закона о одговорности правног лица за кривична дела.

³⁷ Члан 13. Закона о одговорности правног лица за кривична дела.

казна правног лица спроводи се поступак ликвидације, стечаја или престанка правног лица на други начин, а који се спроводи у складу са одредбама закона којим је уређено привредно пословање. Правно лице према националним прописима престаје да постоји брисањем из регистра који води надлежни орган.³⁸ Као мере безбедности правном лицу се у складу са Законом о одговорности правног лица за кривична дела могу изрећи: забрана обављања одређених регистрованих делатности или послова, одузимање предмета, јавно објављивање пресуде. Суд одговорном правном лицу може да изрекне једну или више мера безбедности када постоје услови за њихово изрицање предвиђени законом. Имајући у виду да је за кривична дела из члана 223. и 227. прописано обавезно изрицање мере одузимање предмета, у тим случајевима ће се увек применити наведена мера безбедности, која ће се изрећи у пресуди којим се правно лице оглашава одговорним за кривично дело. Имајући у виду наведено, може се закључити да је национално законодавство у погледу кривичних санкција за правна лица у вези са кривичним делима фалсификовања новца у потпуности усклађено са одредбама Директиве о кривичноправној заштити евра и друге валуте од кривотворења.

Надлежност земаља чланица

Директива о кривичноправној заштити евра и осталих валута од кривотворења садржи препоруку за државе чланице да предузму неопходне мере ради успостављања своје надлежности у вези са кривичним делима чија се радња извршења састоји у кривотворењу евра или друге валуте или која је усмерена на кривотворење евра или друге валуте у следећим случајевима: уколико је кривично дело извршено у целисти или делимично на њеној територији или уколико је један од извршилаца држављанин конкретне државе. Према члану 6. Кривичног законика кривично законодавство Републике Србије важи за свакога ко на њеној територији изврши кривично дело, док се у складу са чланом 8. наведеног Законика кривично законодавство Републике Србије примењује и за њеног држављанина који у иностранству изврши кривично дела ако се затекне на територији Србије или јој буде изручен.³⁹ Осим наведеног, национално законодавство ће се применити и за учиниоца који је постао држављанин Србије пошто је учинио кривично дело. Имајући у виду наведено, може се закључити да је по питању надлежности и важења националних прописа Кривични законик у потпуности усаглашен са одредбама Директиве.

³⁸ Члан 18. Закона о одговорности правног лица за кривична дела.

³⁹ У складу са чланом 112. став 1. Кривичног законика Републике Србије под територијом Србије се подразумева сувоземна територија, водене површине унутар њених граница, као и ваздушни простор над њима.

Успостављање надлежности

Према Директиви свака земља чланица чија је валута евро требало би да предузме неопходне мере како би успоставила своју надлежност у вези са кривичним делима у вези са кривотворењем евра уколико је дело извршено ван њене територије, и уколико је повезано са евром и то у следећим случајевима: 1) уколико је извршилац дела ван територије те земље чланице и уколико није извршена његова екстрадиција, или 2) уколико је кривотворење новчанице или кованице евра откривено на територији те земље чланице. У циљу процесуирања кривичних дела, односно понашања која су повезана са кривичним делима усмереним на кривотворење новца, а уколико се понашања састоје у изазивању, помагању, подржавању и покушају извршења кривичних дела, свака држава чланица је у обавези да предузме неопходне мере како би се осигурало да њена надлежност није потчињена примени територијалног принципа. У тим ситуацијама Србија је у обавези да кривично дело препусти надлежним органима друге државе.

Примена специјалних истражних метода

Када је у питању примена специјалних истражних метода, у Директиви је садржана препорука да земље чланице треба да предузму све неопходне мере како би обезбедиле примену ефективних истражних алата, који се користе у случају извршења кривичних дела која спадају у организовани криминал или у случају извршења других озбиљних кривичних дела, као и доступност лица, организација и служби одговорних за истрагу и процесуирање извршилаца тих кривичних дела.⁴⁰ Под посебним истражним методама, подразумевају се посебне доказне радње, које су прописане Законом о кривичном поступку Републике Србије. Оне се могу предузети према лицу за које постоје основи сумње да је извршило неко од кривичних дела која су таксативно наведена у члану 162. Законика о кривичном поступку, а не постоји могућност да се на други начин прикупе неопходни докази за покретање кривичног поступка или би њихово прикупљање било знатно отежано. Те радње се могу предузети и према лицу за које постоје основи сумње да припрема неко од кривичних дела из члана 162, а околности случаја указују да се на други начин кривично дело не би могло открити, спечити или доказати или би то изазвало несразмерне тешкоће или велику опасност. Имајући у виду да се применом специјалних доказних мера у великој мери ограничавају права грађана, приликом одлучивања о одређивању и трајању посебних доказних радњи орган поступка посебно цени да ли би се исти резултат могао постићи на начин којим се мање

---

⁴⁰ Члан 9. Директиве.

ограничавају права грађана.⁴¹ Имајући у виду да је чланом 162. Законика о кривичном поступку предвиђено да се посебне доказне радње примењују и када је у питању извршење кривичног дела фалсификовање новца, али не и кривично дело прављење, набављање и давање другом средстава за фалсификовање може се рећи да је у том делу национално законодавство делимично усклађено са препоруком из члана 9. Директиве. Стога је неопходно прописати да ће се посебне доказне радње примењивати и када је у питању извршење кривичног дела прављење, набављање и давање другом средстава за фалсификовање.

Обавезе достављања кривотвореног новца и кованица на анализу и откривање фалсификата

Земље чланице треба да обезбеде да се током кривичног поступка омогући откривање кривотворених новчаница и кованица од стране Националног центра за анализу новчаница и кованог новца у случају сумње да су новчанице или евро кривотворени. Такав поступак требало би да се спроведе без одлагања. Надлежни органи требало би да доставе неопходне узорке без одлагања и то најкасније до доношења коначне одлуке у кривичном поступку.⁴² То значи да се одлука у кривичном поступку, који се води ради утврђивања постојања дела и кажњавања извршиоца због дела у вези са кривотворењем новца, не може донети без мишљења Националног центра да ли се ради или не о кривотвореној новчаници или кованом новцу. У складу са Одлуком о поступању са новцем за који се сумња да је фалсификован, техничку анализу новца и кованица обавља Народна банка Републике Србије у складу са Одлуком о поступању са новцем за који постоји сумња да је фалсификован.⁴³

⁴¹ Чланом 162. Законика о кривичном поступку прописано је да се посебне доказне радње примењују за кривична дела за која је посебним законом прописана надлежност јавног тужилаштва посебне надлежности. Осим кривичног дела фалсификовања новца, Закоником је прописано да се посебне доказне радње спровode и за нека друга кривична дела. Нека од њих су: тешко убиство, отмица, прање новца, злоупотреба положаја одговорног лица, злоупотреба у вези са јавном набавком, неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога, злоупотреба службеног положаја, трговина утицајем, давање мита, примање мита. Истим чланом, став 3. прописано је да се посебне доказне радње могу применити и када је у питању кривично дело ометање доказа уколико има везе са извршењем неког од кривичних дела која су наведена у члану 162. Законика о кривичном поступку. Наведеним актом предвиђене су следеће посебне доказне радње: тајни надзор комуникације (члан 166-173), симуловани послови (члан 174-177), рачунарско претраживање података (члан 178-180), контролисана испорука (члан 181-182), прикривени иследник (члан 183-187).

⁴² Члан 10. Директиве.

⁴³ „Одлука о поступању са новцем за који постоји сумња да је фалсификован“ *Службени гласник РС*, број 62/2013.

Према наведеној Одлуци, послове експертизе новца за који постоји сумња да је фалсификован обавља Народна банка, Сектор за послове са готовином.⁴⁴ Тачком 11. Одлуке о поступању са новцем за који се сумња да је фалсификован, прописана је како међусобна сарадња Народне банке, банака, субјеката и привредних субјеката који обављају мењачке послове тако и њихова сарадња са другим домаћим и страним субјектима. Кроз наведену одлуку усклађен је начин сарадње надлежних органа са Националним центром за анализу новчаница и кованог новца. Међутим, чини се да је неопходно посебним правилима да се пропише начин сарадње правосудних органа са Народном банком Србије у циљу вештачења фалсификованих новчаница и кованца евра како би се одлука којом се утврђује постојање дела и осуђује његов извршилац могла заснивати на налазу и мишљењу Националног тела за анализу новчаница и кованог новца.

Обавеза обавештавања Европске комисије и извешавање Парламента и Савета од стране Комисије

Директива прописује обавезу земаља чланица да најмање сваке две године Комисији Европске уније достављају податке о броју кривичних дела која се тичу фалсификовања евра, као и броју процесуираних случајева и лица окривљених за њихово извршење.⁴⁵ Комисија је у обавези да до 23. маја 2019. године достави извештај о примени Директиве од стране земаља чланица Европском Парламенту и Савету. Тај извештај треба да садржи податке о томе које су земље чланице предузеле неопходне мере како би примениле Директиву. Извештај треба да садржи уколико је неопходно и одредбе прописа којима се омогућава њена примена. Имајући у виду да Република Србија још увек није чланица Европске уније, она није у обавези да Комисији Европске уније доставља наведене податке.

5) ДАТУМ СТУПАЊА НА СНАГУ

Директивом о кривичноправној заштити евра и друге валуте од кривотворења прописано је да земље чланице треба да почну да примењују у националном законодавству законе, подзаконске акте и административне одредбе у складу са њом од 23. маја 2016. године. О томе би у складу са одредбама наведене Директиве требало одмах да обавесте Комисију. Земље чланице треба да доставе Комисији текст са релевантним мерама које су предузете на националном нивоу, а које су усвојене у циљу усклађивања са

---

⁴⁴ Тачка 5. Одлуке о поступању са новцем за који постоји сумња да је фалсификован.

⁴⁵ Члан 11. Директиве.

одредбама Директиве.⁴⁶ Имајући у виду да још увек није чланица Европске уније, Република Србија нема такву обавезу. Међутим, с обзиром да је примена Женевске конвенције о сузбијању прављења лажног новца обавезна за све земље чланице Европске уније, а да Директива о кривичноправној заштити евра и друге валуте допуњава и омогућава њену примену, наша земља је у циљу усаглашавања националног законодавства са правним тековинама Уније у обавези да своје прописе усклади са њеним одредбама.

Директива ступа на снагу даном објављивања у Службеном гласилу Европске уније. Имајући у виду да је датум објављивања Директиве у службеном гласилу био 21.05.2014. године, она је тада ступила на снагу.⁴⁷

6) ИЗВОРИ

- Consolidated versions of the Treaty on European Union of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union, Текст Споразума се налази на веб-страни: www.eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TNT/?uri=celex%3A12012E%2FTXT
- Convention of 20 April 1929 for the Supression of Counterfeiting Currency and its Protocol, League of Nations Treaty Series 1931, No. 2623.
- Directive 2014/62/EU of the European Parliament and of the Council of 15 May 2014 on the protection of the euro and other currencies against counterfeiting by criminal law and replacing Council Framework Decision 2000/383/JHA, www.eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A320140062
- Закон о одговорности правних лица за кривична дела („Службени гласник РС“, број 97/2008).
- Законик о кривичном поступку Републике Србије („Службени гласник РС“, број 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013 и 55/2014).
- Зиројевић, Мина, Јелисавац, Сања, „Европска монетарна унија“, www.doi-serbia.nb.rs/img/doi/0025-8555/2002/0025-85550201005Z.pdf.
- Извештај Европске комисије о напретку у процесу Европских интеграција за 2015. годину, а који прати Саопштење упућено Европском парламенту Савету, Европском економском и социјалном комитету и Комитету региона од 10.11.2015. године. Текст Извештаја на српском језику се налази на веб-страници: www.seio.gov.rs/upload/documents/eu_dokumenta/godisnji_izvestaji_ek_o_napretku/godisnji_izvestaj_15final.pdf

⁴⁶ Члан 14. Директиве.

⁴⁷ Директива је објављена у *Official Journal of the European Union L151/1*.

- Јовановић, Љубиша, Ђурђић, Војислав, Јовашевић, Драган, *Кривично право- посебни део*, Службени гласник, Београд, 2004.
- Кривични законик Републике Србије („Службени гласник РС“, број 85/2005, 88/2005-испр., 107/2005-испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013 и 108/2014)
- Одлука о поступању са новцем за који постоји сумња да је фалсификован („Службени гласник РС“, број 62/2013).
- Поповић, Дејан, Гордана, Илић Попов, „Екстерна димензија секундарног права Европске уније о директним порезима“, *Анали правног факултета Универзитета у Београду*, бр. 1/2012, Београд, 2012.
- Чавошки, Александра, „Кривична заштита новчанице Европске уније“ у: *Европско законодавство*, број 12/2005, Београд.

7) ЗНАЧАЈ ЗА РЕПУБЛИКУ СРБИЈУ

Иако није чланица Европске уније, Република Србија би требало пре пријема у чланство да усклади своје национално законодавство са правним тековинама наведене заједнице. Према Извештају Европске комисије о напретку Србије за 2015. годину, наша земља још увек није ратификовала Женевску конвенцију из 1929. године, а која је допуњена и чија је примена олакшана усвајањем Директиве о кривичноправној заштити евра и друге валуте од кривотворења из 2014. године. Иако Република Србија није ратификовала Женевску конвенцију о сузбијању фалсификовања новца, одредбе националних прописа су у великој мери у складу са одредбама Директиве о кривичноправној заштити евра и друге валуте од кривотворења. Кривична дела и санкције за фалсификовање евра и друга понашања којима се то омогућава предвиђене су Кривичним закоником Републике Србије. Њиме су прописана два кривична дела која су предвиђена у групи кривичних дела против привреде: кривично дело фалсификовање новца и кривично дело прављење, набављање, продаја или давање другом на употребу средстава за прављење лажног новца или лажних хартија од вредности. Директивом су предвиђене кривичноправне санкције, како за физичка, тако и за правна лица. Док је у погледу санкција прописаних за правна лица национално законодавство у потпуности усаглашено са Директивом о кривичноправној заштити евра и друге валуте од кривотворења, оно је у погледу санкција за физичка лица делимично усаглашено. Одредбе које се тичу надлежности националног законодавства у потпуности су усаглашене са Директивом. Када је у питању примена посебних доказних радњи, неопходно је додатно усклађивање националног законодавства, имајући у виду да се те радње не односе на кривично дело прављење, набављање, продаја или давање другом на употребу средстава за прављење лажног новца или лажних хартија од

вредности. Иако су земље чланице Европске уније биле у обавези да до 23. маја 2016. године усагласе своја национална законодавства са Директивом, та обавеза не важи за Републику Србију јер она још увек није чланица наведене заједнице. Међутим, како је она у обавези да пре приступања Европској унији ратификује Женевску конвенцију о сузбијању прављења фалсификованог новца и њене Протоколе, она би требала своје национално законодавство да усагласи и са одредбама Директиве о кривичноправној заштити евра и друге валуте од фалсификовања, имајући у виду да се њом допуњује и олакшава примена Женевске конвенције.